

WUNGLA KANDJAD

NATURALISTIDE
ERINUMBER

NR
19

4
37

SISUKORD: Naturalistide Ringi 20. aastapäevaks —
V. Saksen / Rakvere Gümnaasiumi ja Keskkooli Naturalis-
tide Ring — M. Mägi / Loodusevaatlemine õpilaspõlves —
A. Luha / Mälestusi Naturalistide Ringi asutamisaastast —
E. Etverk / Minu „naturalisti-aegadest“ — A. Palgi / Gröö-
nimaamatkast — K. Orviku / Väikesi mälu- ja mõttepilte
suure juubeli puhul — E. Annuka / Iseseisvale tööle —
J. Erm / „Tunglakandjaist“ tunglakandjaile — E. Kalju-
raid / Rakvere Gümnaasiumi 25. aasta juubelipidustused —
F. Moorberg / R. Janno „Vutimehed“ R. Ü. G. ja R. K. õpi-
laste ettekandel — E. Freienthal / Naturalistide Ringi asu-
tamisprotokoll / Naturalistide Ringi juubelipidustused —
M. Saks / Kooli esivõistlustelt käsipallis — U. K.

TUNGLAKANDJAD

RAKVERE ÜHISGÜMNAASIUMI JA RAKVERE LINNA KESKKOOLI
ÕPILASKONNA AJAKIRI

NATURALISTIDE RINGI ERINUMBER

I aastakäik detsembril 1937

Nr. 4

10. 2939 5468

NATURALISTIDE RINGI 20. AASTAPÄEVAKS.

Omaaegse Rakvere poeglaste gümnaasiumi huviringidest on säilinud tänapäevani Naturalistide Ring, kes oma pikale tegevusajale — kahekümnele aastale — võib rahuldustundega tagasi vaadata.

Need kaks astakümnet on ringi omapärases õpilaste ise-tegevuses olnud töö- ja tulemusrikkad. Nad on ergutanud paljudes Rakvere gümnaasiumi õpilastes sügavat huvi ja kiindumust looduseharrastusse, nii et ring võib lugeda enda seast võrsunuiks mitmeid ja mitmeid Tartu ja Tallinna ülikoolide nimekaid nooremaid õppejõude, assistente ja teisi kutselisi loodusteadlasi kodumaal ja kaugemal.

Nüüd, seistes uue aastakümne lävel, jääks soovida, et Naturalistide Ringi senine suur elujõud ja tagajärjekus töös kehtaks pidevalt. Et noored loodusharrastajad - õpilased oma juhatajatega eesotsas uue jõu ja julgusega oleksid valmis pühenduma sellele tööle, mis kuulsusrikkalt edasi kannaks Rakvere Gümnaasiumi Naturalistide Ringi ja tema traditsioone.

Selleks palun piduliku aastapäeva puhul vastu võtta Rakvere ühendatud Gümnaasiumide Vilistlaskogu laialdase pere südamlikud õnnesoovid!
„Celse erige facem!”

V. Saksen,
Vilistlaskogu esimees.

RAKVERE GÜMNAASIUMI JA KESKKOOLI NATURALISTIDE RING.

Inimene on otsija. Ta on aastasadu otsinud tõe, ükskõik milline see siis ka ei ole. Kõige suuremad otsijad on aga kindlasti noored ja tänu noorte otsimistele võime tänavu pühitseda tänavu oma ringi 20-ndat aastapäeva.

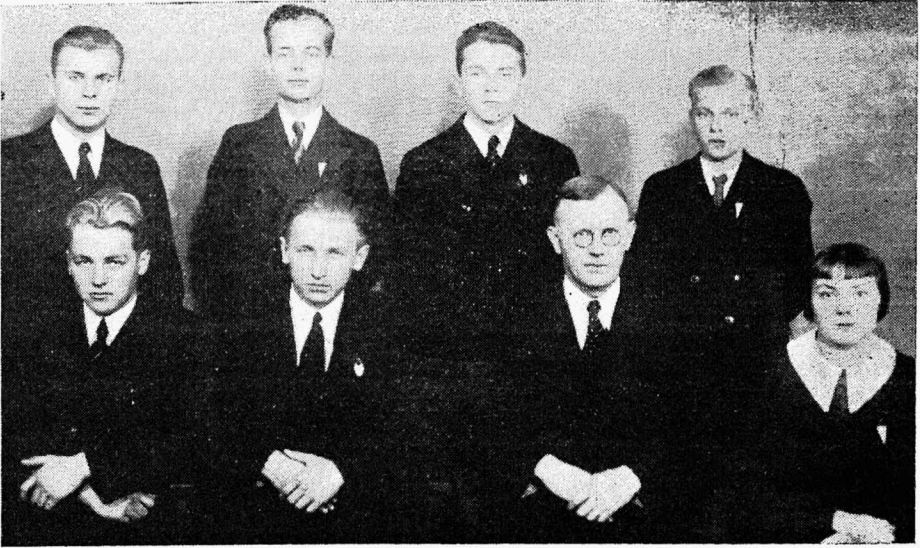
Need noored, kes 20 aastat tagasi asutasid Naturalistide Ringi, olid suured otsijad. Neile ei piisanud neist loodusteadlikkudest tõdedest, mis andis kool. Ei, nemad tahtsid ise näha loodust ja uurida selle saladusi.

20 aastat ühe ringi elus on pikk aeg. Ring elab selle aja jooksul üle nii tõusu- kui mõõnaaegu. Ka Naturalistide Ring on pidanud võitlema oma olemasolu eest. Kuid — võrsunud kõige raskematel aegadel — on ta hiljemgi suutnud vapustustele vastu panna ja võib nüüd rahuldustundega pilku heita minevikku. Ta ei ole üksnes laiendanud noorte loodusteaduslikke teadmisi, vaid on ühtlasi andnud Eestile teaduseinimesi, kes on truuks jäänud oma noorpõlve ideedele.

Naturalistide Ring asutati 15. septembril 1917. aastal. Ringi asutajateks oli rida loodusehuvilisi Rakvere Poeglaste Gümnaasiumi õpilasi, eesotsas ringi esimese esimehe A. Altmaga. Asutamiskoosolekust võtsid osa õpilased: A. Altma, A. Laur, E. Etverk, G. Miländer, A. Neuhau, S. Veidenbaum, J. Ager, P. Püss ja O. Vender. Ringi tegevus oli kahel esimesel aastal väga aktiivne, nagu tõendavad paljud venekesed protokollid. Esimeste aastate tegevuse moodustavad peamiselt referaatettekanded. Kuid loodusehuvilised noored ei piirdunud ainuüksi referaatidega, vaid te-

kivad töörühmad, nn. praktikumid vanemate õpilaste juhtimisel. Praktikumidest osavõtjatel oli juba võimalus loodusega rohkem tutvuda. Nad võisid näha, missugune on loodus vaadatuna läbi mikroskoobi ja kuidas tekivad huvitavad keemilised reaktsioonid. Vajalikkude juhustete ja teadmiste šaamiseks asutati ringi juurde mitmekesine raamatukogu. Neil praktikumidel oli võrdlemisi suur tähtsus õppeaine — loodusloo — omandamisel, kuna vastavasisulised praktikatunnid kooli õppekavas tol ajal puudusid.

Eriti hoogsaks muutus ringi tegevus 1920-ndast aastast 1922. aastani, millal koolijuhatajaks ja aineõpetajaks oli tegelik naturalist dr. A. Luha. Võib-olla sellele suurele töö- ja ergutusajajärgule võlgneb Naturalistide Ring oma pärastise püsimise, sest noortes äratati tol ajal võrdlemisi suurt huvi loodusteaduse vastu. Sel ajajärgul töötasid ringi juures anorgaanilise ja orgaanilise keemia, astronoomia, mikroskoobiliste tööde ja fotograafia sektsioonid. Korraldati palju ekskursioone, koguti kivistisi ning valmistati kollektsioone. Akvaariumides kasvatati vaatlusteks taimi ja loomi. Dr. Luha eeskuju järele sai nii mõnestki õpilasest pärsine loodusteadlane. Dr. Luha lahkudes langes kogu ringi juhtimise raskus õpilastele, sest järgmine õpetajakond oli ringi suhtes passiivne. Ringi tegevust pidurdas ka see asjaolu, et koolist lahkusid vanemad õpilased, kes olid olnud asja eestvedajaiks. Noori ei suutnud looduse nähtused sel määral huvitada kui varemalt, sest puudus ergutuseks omakeelne populaarteaduslik kirjan-

R. Ü. G., R. G., R. P. ja R. R. Naturalistide Ringi juhatus 1937./38. a.

Istuvad vasakult: M. Saks (abiesimees), M. Mägi (esimees), õp. J. Erm (vanem), J. Kruusenberg („Naturalisti“ abitoimetaja). Seisavad: E. Toomaru (laekur), F. Moorberg (raamatukoguhoidja), J. Laanes („Naturalisti“ toimetaja) ja L. Poltan (ametita liige). Pildilt puudub H. Pöiklik (sekretär).

dus. Teiseks hakatakse vaba aega kasutama spordiks, mis tõmbas noori Nat. Ringi tegevusest eemale. Kahtlemata mõjus siin ka kaasa Vabadussõjale järgnenud üldine väsimustunne. Koolis hakkasid likvideeruma ringid üksteise järel, kuid Naturalistide Ring jäi siiski püsima tänu neile vanematele õpilastele, kelles ei kustinud huvi looduse vastu ja kes seadsid endile kindlaks eesmärgiks ringi tegevuse jätkamise. 1924. aastal ähvardab ringi uuesti likvideerimine, sest õppenõukogu otsustas kõik koolis teotsevad ringid sulgeda. Hiljem aga muudeti see otsus ja ring võis jällegi jätkata oma tegevust. Alates 1925-ndast aastast algab ringi tegevuses uus tõus. Korraldatakse jälle referaatõhtuid ja ekskursionsioone kodulinna ümbrusse, kuigi just mitte nii intensiivselt kui esimesel perioodil.

Ringi tegevus elavnes uuesti ala-

tes aastast 1930, millal ringi hooldajaks valiti loodusteaduse õpetaja hr. J. Erm. Nüüd pandi jälle tööle keemia-, füüsika-, kosmograafia-, maateaduse-, aero-, foto-, ja mikroskoobiliste tööde rühmad. Peetakse referaate, korraldatakse ekskursionsioone Rakvere ümbrusse: Neerutisse jm. Nii on töö kestnud vahelduva hoo ja kordaminekuga kuni tänapäevani — sellejärele, kuidas ringil juhtus olema aktiivseid liikmeid. Aastal 1933 hakkas ring välja andma oma käsikirjalist ajakirja „Naturalist“.

Naturalistide ringi liikmeskonda kuulub õpilasi kõikidest klassidest. Praegu on liikmete arv 88, kes vastavalt oma huvialadele on koondunud ühte või teise rühma. Perekam neist on maadeteaduse sektsioon hr. S. Talmre hooldamisel. Kõige aktiivsem on käesoleval õppeaastal mikroskoobiliste vaatluste rühm,

mille tegevusest elavalt osa võetakse. Osalt on ringi tegevust käesoleval aastal pidurdanud kooli juubel, sest aktiivsemad liikmed olid selle ettevalmistamisega seotud. „Naturalisti” on käesoleval aastal ilmunud üks number õpil. J. Laanese toimetusel. Huviõhtuid peeti üks, mille kavapildid olid klaveripaladid ja referaadid. Avasõna ütles õp. J. Erm, referaadi „Maavarade uurimisviise” pidas õpil. M. Mägi ja õpil. E. Toomaru kõneles teemal „Minu „maailma-reis”. Ringi varandusest tuleks nimetada geoloogilisi ja zooloogilisi kollektioone ning raamatukogu,

millesse kuulub ligi 400 köidet. Osa raamatukogust on saksa- ja venekeelne (eestikeels. 160 eks. venek. 157 ja saksa. 77). See osa leiab vähe kasutamist, sest õpilaskonnas on langenud võõrkeelte oskajate arv. Raamatukoguhoidjaks on õpil. F. Moorberg.

Naturalistide Ringi vanemaks on hr. J. Erm, esimeheks õpil. M. Mägi ja abiks õpil. M. Saks; sekretäriks õpil. H. Põiklik, laekuriks õpil. E. Toomaru. Teised juhatuse liikmed on õpilased J. Krusenberg, J. Laanes, F. Moorberg ja L. Poltan.

A. LUHA.

LOODUSEVAATLEMINE ÕPILASPÕLVES.

Tänapäeva loodusteadused on kasvunud niivõrd mitmeharuliseks, et tegemist ei ole enam võimsa puuga, piltlikult öeldes, vaid terve metsaga. Koolipõlves sellest ülevaadetki saada või anda on ülesanne, mis ei ole täies ulatuses teostatav. Arenev ja kasvav teadus sisaldab endas niipalju üksikasju ja üksteise vastu käivaid arvamisi ning vaateid, et alga ja neisse eksiks. Samuti on rõhuvalt arvurikas liikide arv, kui looduskehi võtta täies ulatuses. Looduslikud esemed ja nähtused on aga samad alati ning inimlikust seisukohast vaadates püsivad. Taevavõlvilt vaatavad meile ikka samad igaviku tõrvikukandjad — tähed, maapinnal ümbritsevad meid igaviku tunnismehed — kivid, kuhjudes mägedeks ja moodustades teisi pinnavorme, ajalikud taimed ja loomad

elustavad meie ümbrust, olles siiski pideva indiviidide ahelikuna saadikuteks mõõtmatus minevikust. Ja kõik see elab, askeldab ning liigub, alistudes kõikjal maksvatele füüsikalistele ning keemilistele seadustele. Lisaks sellele — igas üksikus paigas esinevate looduslike esemete ning peamiste nähtuste arv ei ole liiga suur; nendega saab suurel määral tutvuda, kui sellega alata juba varakult.

Veneaegses koolis, kus õppis nende ridade kirjutaja, ei olnud loodusloolised ained kuigi tähtsal kohal ei tundide arvult ega õpetajate erikaalult. Kui huviala ja kalduvused viisid ülikooli loodusteadust õppima, siis osutus, et olin vähe kodus tavaliste looduseesemete keskel. Tuli alles hakata tutvuma taimeliikide ja perekondadega, „avas-

tama“ imesid loomariigis ja keemilises ning füüsikalises laboratooriumis. Ei ole kahtlust, et selle tõttu edasijõudmine õpinguis ei olnud nii kiire, nagu ta oleks võinud olla ja, mis veel kahetsetavam, paljugi, mida oleksin võinud ise oma silmaga näha ning kontrollida, tuli võtta raamatust heas usus. Üliõpilaspõlve mitmepalgelised ülesanded ei jäta enam küllaldaselt aega tegelemiseks looduslike üksikasjadega.

Tutvudes siis eesti kooli algaastail võimalustega, mis selles suhtes pakub koolipõlv, pean tunnustama, et see on soodsaks eaks, millal on sobiv koduneda looduse üksikese-
mete ja nähtustega. Siin jätkub aega mitte ainult loodusloo õppe-
raamatu „läbivõtmiseks,” vaid ka tutvumiseks palju suurema arvu taimede ning loomadega looduses endas kui neid on võimalik käsitleda õpperaamatus. Eriti taimede tundmaõpp ei ole raske. Rohkem raskusi on juba loomadega, kuid ka siin on nii mõndagi võimalik teha: ei saa, võib-olla, paljusid liike ega nimesid kindlaks teha, kuid vaadelda loomade esindajaid nende igapäevaseis askeldusis on üritus, mis igal pool on teostatav ka õpilase omal jõul. Kui sellele lisandub veel õpetaja või vanema kaaslane abi, siis saab mõnestki raskusest üle.

Kivide maailm veetleb üldiselt vist vähe, kuid kes kord on olnud kivististe „jahil” ja midagi leidnud, sellele hakkab ka see töö meeldima, ja kuigi vahest ei saa leide määrata, on kivimurrus või kruusaaugus otsides ning kive võrreldes võimalik teha terve rida tähelepanekuid, koostada kogu, mida hiljem saab ära kasutada, kuid mille koostamiseks oleks hiljem raske olnud aega leida. See on maksev mitte ainult kivististe, vaid ka kiviliikide ning mineraalide kohta.

Mäletan, et olin õpilaspõlves väga

Dr. phil. nat. A. Luha — direktor ja loodusteaduse õpetaja. V. M. R. P. gümnaasiumis 1919—1922 ja ühtlasi Naturalistide Ringi hooldaja. Tema ajal oli Nat. Ringi tegevuses suurim tõusuaeg. Praegu Tartu Ülikooli sekretär.

huvitatud lihtsate abinõudega plaanistamisest looduses. Tänapäeval on see ala, millega tegelevad koolis otseselt riigikaitse kasvatuse, aga ka maateaduse ning matemaatika õpetajad. Igäühel neist on oma rakenduslikud sihid, kuid selle kõrval ja edasi sealt, kuhu peatuma jäävad need õpetajad, viib tee loodusteaduslike huvidega õpilast maastikuliste vaatluste ja elamuste valda. Kui palju sisukamaks ja sisustatumaks muutub naturalisti jalutuskäik või ka hommamine vabas looduses: see ei ole ega tarvitse olla ruttamine, et saaks aga teatud arvu kilomeetreid läbi, vaid igal sammul looduse ilu nautimine, pilgu heitmine looduse suurtesse ja väikesesse saladustesse. Ei tarvitsegi taotleda elukutseliseks loodusteadlaseks saamist, — on küllalt igapäevase looduse meelikõitvate joonte avastamisest. Võib õppida seal nägema, kus harjumata silm midagi ei näe.

Eelpool on puudutatud mõnda looduse ala, neile võib tuua kergesti lisa, kui mainida taevakehade ja ilmastiku vaatlusi, keemilisi ja füüsikalisi katseid, mikroskoobiga vaadeldavat maailma jm. eri alasid, mis pakuvad omaette huvi. Kõige sellega või mõne üksikugi alaga tegelemine annab peale isikliku rikkatumise sisemiselt ka aluse edaspidiseks süvenemiseks loodusteadustesse, kui võimaldub minna ülikooli neil aladel. Ükski raamat ega teooria ei saa teadusesse süvenejale asendada tema vahenditult tutvumist ja sõprust looduse esemetega.

Lõppeks, ei ole mitte võimatu, et

juba õpilaspõlves võib rikastada meie teadmiste tagavara kodumaa looduse kohta, s.o. teadust üldse. Kuigi see võib olla mõni väike leid, on ometi ka väike kivike suures ehitises tarvilik. Tänapäeva loodusteadused arenevadki detailtöö suunas ja meie kodumaa loodus ei ole kaugeltki veel nii üksikasjalikult tundma õpitud, et siin ei võiks uut avastada. Igal juhul on ka see uus ja väärtuslik, kui mõne eseme või nähtuse detailset levikut kindlaks tehakse, ja selles mõttes on meil veel igal alal ja igas kohas palju teha.

E. ETVERK.

MÄLESTUSI NATURALISTIDE RINGI ASUTAMISAASTAST.

Kakskümmend aastat pole kuigi pikk aeg unustamiseks, kuid omajagu pingutust nõuab siiski, kui tahad õieti järjestada ja õiges valgustuses näha neid sündmusi, mis olid ühenduses Naturalistide Ringi asutamise ja selle esimese aasta tegevusega. Enam-vähem selgetena püsisid mälus vaid üksikud pildid, üksikud väljalõiked olnud sündmusist, kuna neid ühendav sündmuste käik tuleb kunstlikult luua, ja selles võib kergesti juhtuda vigu, eriti siis, kui pole käepärast mingisugust faktilist materjali. Et see viimane nende ridade kirjutajal täielikult puudub, siis tuleb leppida üksikute piltidega, jättes arhiiviuurijate hooleks nende õige järjestuse ja tervikuks ühendamise.

Naturalistide Ringi sünnipäevana on äsjailmunud Rakvere Gümnaasiumi juubelialbumis antud 15. september 1917. Võib-olla on see nii,

kuid minu mälestuses püsib see asutamine ühenduses kevadega, seda küll vist seetõttu, et kõik, mis tol ajal toimus, kandis kevadise puhkemise ja ärkamise ilmet. Nagu kevadine soe vihmahoog paneb pakatama pungad ja julgustab taimi mullast päikese poole sirguma, nii mõjus Vene revolutsioon tolle aja õpilaskonna isetegevusse, kutsudes esile rea organisatsioonide tekkimise. Neid tekkis palju sel ajal mitte ükski Rakveres, vaid kõigis Eesti territooriumil asetsevates koolides, kuid üpris vähe on neid organisatsioone, mis on jõudnud areneda ja kasvada koos meie kiiresti areneva kooliga ja välja jõudnud kahekümnenda eluaastani. Nende väheste seas võib Naturalistide Ringi uhkusega tagasi vaadata tehtud tööle, sest ta on oma liikmetes suutnud äratada nii suurt huvi looduse vastu, et see on juhtinud nende tööd pärast kooli lõpeta-

mistki, viies neid meie looduseuurijate esirinda.

Naturalistide Ringi asutamiskoosolek toimus õige tagasihoidlikus vaimus, nii et selle järgi oleks vaevalt võinud ringile ennustada kuulsusrikast tulevikku. Pika koridori keskel asetsevasse klassiruumi oli koondunud vaevalt kümme viimase ja eelviimase klassi õpilast, et liituda ringiks ja asuda ühisel jõul loodusesaladuste uurimisele. Koosolek möödus asjalikus toonis, nagu see on kohane naturalistide koosolekule, kuid oma vaidlusttekitav küsimus ei puudunud sellel siiski. Selleks oli loodava ringi asjaajamiskeele küsimus. Et ring loodi vene kooli juures legaalse organisatsioonina, siis näis loomulik olevat, et selle ametlikuks keeleks jääb vene keel; koosoleku meeoleolu kaldus siiski eesti keele kasuks, kuigi protokoll kanti (vist!) otsus vene keele kasuks, et võime mitte asjatult ärritada. Tegelikult oli eesti keel üldiselt tarvitusel! Ringi asutamise mõtte algatajaks oli minu mälestuse järgi klassikaaslane Gerhard Miländer, kes oli ka innukaim ringi tegelane kuni kooli lõpetamiseni.

Ringi esimese aasta tegevus oli suunatud enam sügavusele kui laiusele. Ei püütudki ei tea kui palju liikmeid värvata, vaid taheti kirjanuse lugemise, referaatide pidamise ning katsete ja vaatluste korraldamise teel võimaldada enesearendamist neile, kel oli huvi looduse vastu. Kõigeks selleks oli vaja raamatuid, kemikaale ja palju muud, mida koolil polnud tarvilisel määral anda. Ei jäädudki lootma kooli abile, vaid püüti end ise aidata. Et liikmemaksudest laekuvad summad olid võrdlemisi väikesed, siis korraldati pidusid, mis õnnestusid niivõrd hästi, et varsti võis Naturalistide Ring saata oma esindajad Petrogradi va-

Elmar Etverk — ringi asutaja-liikmeid. Ringi esimees 1919./20. aastal. Praegu Tallinna seminari direktor.

jalikku varustust ostma. Kirjalik tellimine selleaegsetes segastes oludes ei tulnud üldse arvesse. Petrogradis käis nende ridade kirjutaja koos praeguse keemiadoktori Ants Lauriga ja varasurnud matemaatikaõpetaja Boris Veidenbaumiga. Varustus, mis kaasa toodi, oli päris soliidne, sest kiiresti langevale rahakursile ei jõudnud raamatute ja katsetevarustuse hinnatõus järele, nii et neid sai osta sel ajal imeodavalt. Ei olnud ju ka palju sel ajal neid, kes vajasisid loodusteauslikke raamatuid, sest rahva enamuse huvid olid suunatud leivale ja poliitikale.

Naturalistide Ringi liikmete huvialaline tegevus ei piirdunud ainult referaatide pidamisega, vaid see taotles ka päris praktilisi eesmärke. Nii kuulub Naturalistide Ringile see

G. Miländer — ringi asutaja-liikmeid hiliem loodusteaduse õpetaja V. M. R. Poeglase Gümnaasiumis Praagu tegutseb kaubanduse alal Tallinnas.

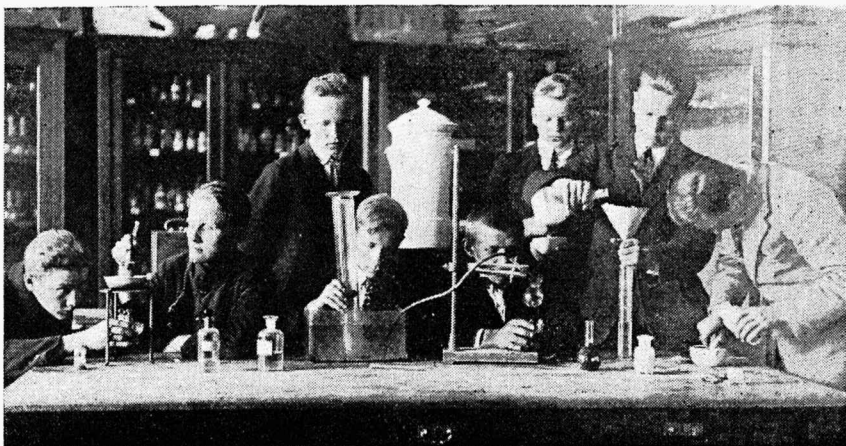
au, et ta esimesena tõi elektrivalgustuse Rakvere Gümnaasiumi ruumidesse. Selle teostas Naturalistide Ringi peo puhul „elektrisektsioon“ VII kl. õpilase Helmut Freimuthi juhtimisel. Elektrivalgustuse saamine oli võimalik seetõttu, et koolimaja kõrval asetsevas Stahli riidevärvimise tööstuses oli elektrivalgustus olemas, kust tõmmati juhtmed füüsikakabinetti ja sealt edasi saali. Saalist tuli sisseseadu kui ajutine varsti muidugi kõrvaldada, kuid füüsikakabinetti jäi ta meie uhkuseks edasi.

Ka katsete ja vaatluste korraldamisega tegelesid ringi liikmed selle esimesel eluaastal. Nii harrastas praegune dr. chem. Ants Laur kat-

seid keemia alal, kuna elava looduse uurijate esirinnas sammus Gerhard Miländer; vähesel määral tegeldi ka astronoomiliste vaatlustega, milleks oli kasutada umbes 1,5-tolline pikk-silm.

Kõige enam tegeldi muidugi kirjanduse lugemisega ja referaatide pidamisega. Neis referaatides oli muidugi vähe isikupärasust, sest puudusid omad uurimised; tundus suursaavutusena seegi, kui said loetud mõne populaarteadusliku raamatu ja selle sisu teistele kuidagi edasi antud. Referaate püüti korraldada mitte ainult oma ringi kitsale liikmeskonnale, vaid taheti pakuda midagi ka kogu koolile. Nii-suguse katsena on meelde jäänud referaatide seeria lindude elust, millega esineti kooli saalis ühel pühapäeval võrdlemisi suure auditooriumi ees. Referaatide sisu aitas selgitada lindude pesade ja muude väljapanekute demonstreerimine. Väga hästi need referaadid vist ei õnnestunud, sest on meelde jäänud, et koosoleku lõpul lausus loodusloo õpetaja Podlipski: „Palju on raamatulist, mu härrad!“ Kuid sama puuduse all kannatasid ka ta enda looduslootunnid!

On mällu sööbinud veel mitmedki teised pildid, mis on otseses või kaudses ühenduses Naturalistide Ringiga, nagu varahommikused jalutuskäigud kevadel linnaümbruse metsadesse enne kooliminekut ja öised taevavaatlused, kuid raske on öelda, kas toimus see kõik ringi esimesel tegevusaastal või hiljem. Ei ole see ka tähtiski! Oluline on see, et oli huvi, oli vaimustust, oli püsivust süveneda loodusteaduste suurde valdkonda, vaatamata sellele, et puudusid juhid, kelle abil see süvenemine oleks võinud teostuda palju väiksema energiakuluga. Seda siirast huvi ja püsivat vaimustust tahaksin soovida Naturalistide Ringi liikmetele ka tulevikuks.

Keemia-grupp 1924. aastal.

A. PALGI.

MINU „NATURALISTI-AEGADEST”.

Naturalistide Ringi juubeli eel nõuti, et ka mina tuletaksin meelde oma „naturalisti-aegu“, eriti töötamist Naturalistide Ringis aastatel 1919 ja 1920.

Minu „naturalistiksaamise“ lugu algas sellega, et paariteistkümne aasta vanuses sain kingituseks kaks ilusat värvipiltidega atlant — ühe taimede ja teise mardikate kohta. Mõlemaid atlasi uurisin suure hooliga ja kui kord keegi vanem poiss näitas mulle oma taimekogu, siis valmis ka minul otsus, et hakkan koguma taimi, mardikaid ja liblikaid. Nii sündiski.

Naturalistide Ringi astusin 1919. aasta kevadel. Sel aastal tärkas poeglaste gümnaasiumi õpilaste seas suur huvi loodusteaduse vastu. Selle huvi peapõhjustajaks oli loodusteaduse õpetaja ja pärasine direktor A. Luha, kes ei õpetanud kuiva raa-

matutarkust, vaid viis poisid elavasse loodusesse ja seal õpetas neid vaatlema ja tundma loodusenähtusi.

Naturalistide Ringi liikmete arv tõusis kiiresti ja rohkearvuliselt võeti osa kevadistest ekskursioonidest, mis korraldati õpetaja Luha ja vanemate õpilaste Etverki või Mieländeri juhatusel Rakvere lähemasse ümbrusesse — Tammikusse, Rahvamaja tiigile või Paemurdu.

Kevadise õppetöö lõpul valiti mind kui suveks linna jääv poiss Naturalistide Ringi raamatukoguhoidjaks. Vist järgnes nüüd huvitavaim suvi minu elus. Peale raamatukogu oli minu hoole all ka füüsikakabineti võti ja ma võisin oma südameseoovi kohaselt seal mikroskoobiga uurida igasuguseid pisiolevusi ja teha katseid keemias ning füüsikas. Pooled päevad veetsin füüsikakabinetis.

Sügisel valiti mind Naturalistide

Ringi laekahoidjaks. Tänapäevani on mul selgesti meeles esimene eabõnnestunud esinemiskatse ühel koosolekul. Naturalistide Ringi koosolekutel võtsid sõna ainult vanemad poisid, kuna meie, nooremad poisid, ainult hääletamiseks kätt tõstsime. Kuid ka minul tekkis soov koosolekul rääkida. Ühel koosolekul mõtlesin sõnad valmis, mida tahtsin rääkida. Kui mulle siis sõna anti, tõusin hirmsasti põksuva südamega püsti, ütlesin pool lauset ära, kuid edasi enam ei saanud — kõik oli ununenud. Higipisarad tõusid otsaesisele ja teiste naerulagina saatel istusin oma kohale.

Järgmiseks koosolekuks aga kogusin uut julgust, sõnavõtmine läks seal paremini, ja jõuluks ma polnud enam halvem kõneleja kui vanemad poisid.

Peale jõule astusid senised Naturalistide Ringi hinged Etverk ja Mieländer, kes olid juba abituuriumis, ringi juhatarest tagasi. Etverk kõneles minuga, et laseks ennast esimeheks valida. Kõhklesin küll, kas suudan seda ülesannet täita, kuid Etverk ja Mieländer lubasid vajaduse korral abiks tulla, — ja nii sündiski, et mind valiti Naturalistide Ringi esimeheks.

Nüüd algas kibe töö, mille juures mind kõige enam aitas abiesimees, tubli taanlane Erik Nielsen, kes kandis ka töödekorraldaja tiitlit. Tema rakendas tööle praktiliste tööde juhatajad ja hoolitses referaatide pidamise eest. Praktilisi töid korraldati füüsikas ja keemias. Füüsika praktilisi töid juhatas Nielsen ise. Tema abiks oli praegune

Mag. A. Altma — ringi asutaja-liikmeid ja ringi esimene esimees. Praegu ülikooli stipendiaat füüsika alal Münchenis.

arhitekt Alar Kotli, gümnaasiumi uue hoone looja. Praktilisi töid keemias juhatas Arnold Länson, hiljem loodusteaduse õpetaja poeglase gümnaasiumis ja praegune arst Tartus. Kevadel algasid ekskursioonid direktor Luha, Etverki, Mieländeri ja Jansonini (praeguse Orviku) juhatusel.

Hoogne töö nõudis kulusid. Tulude hankimiseks korraldasime koolis paar loteriid. Käsitöölise Seltsi saalis korraldasime pidu näitemängu ja võimlemisettekanetega, mis andis puhastulu üle 7000 marga, praeguse kursi järele umbes 200 krooni. Nende summadega võisime katta ringi jooksvad kulud, täiendada raamatukogu ja soetada inventarigi.

GRÖÖNIMAA-MATKAST.

Mag. geol. K. Orviku — Naturalistide Ringi tegevamaid liikmeid 1924./25. aastal. Praegu vanemaks assistendiks geoloogilise kabineti juures Tartu ülikoolis.

Piki Gröönimaa idarannikut voolab külm hoovus, mis toob enesega põhjast kaasa rohkesti ajujääd. Viimane, piirates kohati üle 100 km laiuse vöötmena rannikut, sageli isegi suvekuudel, raskendab laevadele Gröönimaale idast juurdepääsu. See tõttu on Ida-Gröönimaa rannikuala asustamata, kuigi on suures ulatuses vaba mannerjää kattest. Kuni viimase ajani tunti tema loodust võrdlemisi vähe.

Alles kümmekond aastat tagasi alustasid taanlased, kellele kuulub Gröönimaa tervikuna, Ida-Grööni-

maa teaduslikku uurimist kindla, kauema aja peale ja viimase üksikasjani ettenähtud kava järele.

Igal kevadsuvel lahkub Kopenhaagenist eriti polaarsõitudeks ehitatud laev, vahel ka kaks, sihiga Ida-Gröönimaale ning viib enesega kaasa hulga eriteadlasi-uurijaid ja nende abilisi. Mõned nendest jäävad koos abilistega Ida-Gröönimaale terveks aastaks ning tulevad seal tagasi alles järgmisel sügisel, osa aga peatub seal uurimiseks ainult seni, kuni neid toonud laev algab sügise lähenedemisega tagasireisu kodusadamasse. Et maa-ala on asustamata ja ka looduslikud elamistingimused karmid, siis peab ekspeditsiooni juhatus nii talvitujate kui ka lühikest suvepeatust kasutajate uurijate jaoks Gröönimaale kaasa võtma täieliku varustise töövahendite ja üldse kõige tarviliku näol: riietus, toit, materjal talvmajade ehitamiseks, kütteained, liiklemisvahendid, veoloomad ja nende toit. Ning kõike peab olema küllaldaselt, millestki ei tohi puudus tulla. Veel rohkem, peab ette nägema ka erakordselt raskeid olusid, nagu need esinesid käesoleval suvel, kus raskete ajujää tingimuste tõttu ekspeditsioonilaev ei pääsenud möödunud suvel talvituma jäänute juurde ega saanud neid ära tuua. Kuid see teiskordne talvitumine polaaröös ei osutu varustuse suhtes neile raskemaks kui esimene, sest talvejaamadesse on säärase juhtude võimalust arvestades juba varem tarvilikud tagavarad varutud.

Kõigi nende suurejoonelisel korraldatud uurimisekspeditsioonide juhatajaks on vilunud ja rikkalike kogemustega polaarmaade uurija dr. Laue Koch ning tema innu-

kuse arvele tuleb panna seda, et Ida-Gröönimaa looduse tundmine viimastel aastatel on süvenenud suurte sammudega.

Nendest iga-aastastest uurimisekspeetsioonidest on kutsutud osa võtma rohkesti välismaa eriteadlasi, peamiselt geolooge. Nii oli möödunud suvel ekspeditsioonilaeval „Gustav Holm“ leiduvaist uurijaist peale kolme taanlase veel kolm šveitslast, kaks austerlast, üks sakslane, üks rootslane ja üks eestlane — nimelt prof. A. Öpik, kes dr. Kochi kutsel pidi lähemalt tutvuma paleozooliliste setetega Ella saarel, kus talvitujana tööle asus aasta tagasi mag. T. Heinrichson ja kes, samuti kui ta kaaslased, pidi teiseks aastaks jääma. Kuna prof. Öpikul oli võimalus kaasa võtta oma abiliiseks ühte kaasmaalast, siis tegi ta vastava ettepaneku allakirjutanud, kes muidugi ettepaneku suurima heameelega vastu võttis, sest see tähendas pääseda polaarmaale ja näha sealset loodust, mis ju väga suurel määral erineb meie omast.

Selleaastane ekspeditsioon Ida-Gröönimaale osutus raskeks. Ajujää piiras terve suve vältel tihedalt sealset rannikut ja ainult soodsatel juhtudel oli võimalik ajujää vöötimest läbi pääseda. Nii ei saanud siis ka „Gustav Holm“ ettenähtud kava kohaselt sõita enam põhja pool asuvasse talvitusjaamadesse Ella saarel ja Eskimonaes'es, vaid oli sunnitud augusti algupäevil, millal ta jõudis ajujää piirkonda, viimase eest varju otsima enam lõuna poole jäävas Scoresby fjordis. Hiljemgi ei muutunud ajujää olud paremaks, vaid raskenesid veelgi. Küll katsuti paaril korral veel pääseda põhja poole, kuid ajujää sundis tagasi pöörduma Scoresby lahesuudme lähedal — lahe põhjakaldal — asuva Scoresbysundi koloonia juurde.

Eriti sai tunda ajujää võimsust septembri esimestel päevadel alustatud tagasisõidul. Kolm päeva enne „Gustav Holmi“ alustas Scoresbysundist tagasisõitu Taanisse kolooniat kord igal aastal külastav laev. Kuid sel korral olid ajujää-olud sedavõrd soodsad, et laev ajujää vöötimest läbi jõudis ühe päevaga.

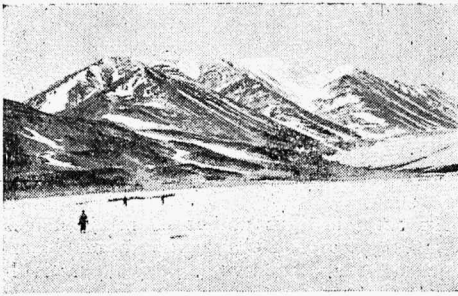
Kui aga „Gustav Holm“ kolm päeva hiljem tagasisõitu alustas, oli olukord märgatavalt halvenenud. „Gustav Holm“ oli lahest vaevalt välja

Ekspeditsioonilaev „Gustav Holm“ esimest korda (8. aug.) ajujääs kinni. Esiplaanil kokkukuhjunud ajujää, mille küljes laev jääankrus, taga Ida-Gröönimaa rannik.

jõudnud, kui ta sattus tugeva kirde-tormi ja tiheda tuisu kätte, mis teda sundis mitmeks päevaks täielikult ajujää võimusesse jääma. Ajujää triivis laeva lahe suudmest umbes 120 km kaugusele lahe sisse. Oli olukord, kus tõsiselt kardeti võimalust, et laeval ja kõigil laevalviibijail tuleb sunnitud talvituma jääda. Kuid peale kahenädalast jäävangistust pääseti lõpuks siiski vabasse vette ja võis alata tagasisõidu rahu-likum osa.

Vaatamata kõigile laevasõidu-raskustele, mis ajujää sel aastal ekspeditsioonile valmistas, tehti suur hulk tööd. Küll ei saadud eelmisel aastal talvituma jäänuid tagasi tuua, kuid viimased olid kõik hea tervise

Kaempehöjden — üks kõrgemaid (üle 1300 m) mäetippe Scoresbysundi koloonia lähemas ümbruses, millele roniti 30. augustil. Esiplaanil lumine jääväli, paremal keskel jääliustiku ots.

ja töömeeleolu juures, nõustusid teiskordseks talvitumiseks ja loodavad oma seni teostatud ülesandeid laiendada ja süvendada.

Ka ehitati tänavu suvel veel üks talvitumisjaam — „Gurreholm” —, kuigi küll mitte just sinna, kuhu see oli algul ette nähtud. Selles asusid tööle need, kes pidid tänavu talvituma jääma. Paar selleaastast talvitujat jäi ka Scoresbysundi koloonia juurde, kuhu maha laaditi ka kõik see varustus, mis oli määratud kahe põhjapoolsema uurimisjaama jaoks. Nii on eeloleval talvel Ida-Gröönimaale jäänud uurijate hulk palju suurem, kui see oli ette nähtud. Kuid üks ole siis ka uurimistöö tulemused vastavalt suuremad.

Kuid ka need, kes kaasa sõitsid selleks, et uurimistöodeks kasutada ainult lühikest laeva suvepeatust Ida-Gröönimaal, võisid terve rea päevade jooksul matkata Gröönimaa lumistes mägedes ning neid vastavalt oma erihuvidele tundma õppida. Nii koguti rohkesti materjali, mis aitab süvendada Ida-Gröönimaa mitmekülgse looduse tundmist. Seekordne ekspeditsioon teostus õige rasketes tingimustes. Seda suuremad olid ka Ida-Gröönimaast nende kaasasõitjate muljed, kes sinna pääsesid esimest korda. Elati kaasa ri-

da sündmusi ja toodi kaasa elamusi, mis kaua meeles püsivad ning tagasi meelitavad sellele kaugele põhjamaale.

Laev läheneb Gröönimaale. Kuigi on veel sõita kümneid kilomeetreid, siiski paistab mägine rannik juba selgesti. Ning mida lähemale, seda selgemalt nähtuvad üksikud, ka suvel lumega kaetud mäetipud, nende vahel aga mereni küündivad jääliustikud.

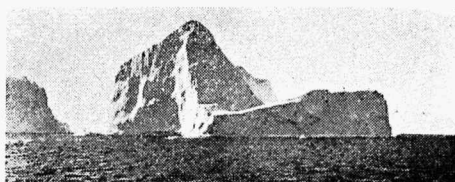
Lühikesel suvel valitseb siin päike ja on küllalt soojagi ning sellise ilmaga on suurim rõõm matkata siinses mägimaastikus. Ei ole siin teeradud, vaid tee valitakse vastavalt sihile ja läbipääsuvõimalustele. Nii tulebki siis läbistada mätlitku ja vesist tundrut, kus kohtab muskusveiste karju, ületada kiirevoolulisi mägiojasid, vaevaliselt ronida piki rahnulisi rusukaldeid, ületada päikesesoojusest kostunud jääliustikke, ronida ikka kõrgemale ja kõrgemale mööda järske nõlvu. Sellised rännakud on rasked ja väsitavad, kuid väsimust ei pane tähelegi, sest kogu tähelepanu koondavad enesele meeliköitvad vaatepildid lähemas ja kaugemas ümbruses.

Kõik oleme muidugi kuulnud ja lugenud jäämägedest. Kuid õige mulje saab neist ikka alles siis, kui neid näha looduses kümnete, sadade kaupa ujumas, üks teisest ikka suurem, kujult teisest kummalisem, säramas polaarses päikeses; kui kuulda polaaröö vaikuses nende kokkuvõrsemist, mis kui kauge kõu müriseb, ning tunda nende hädaohtlikkustki, kui laev pidevalt ajujääst aetuna ühele neist läheneb. Näib, et lähematel hetkedel on kokkupõrge paratamatu, et seda inimesed takistada ei suuda, kuid viimasel silmapilgul muutub ajujää triivi suund ja kannab ka laeva jäämäest mööda.

Jäämäed polaarvetes on ikkagi

üksikvormid ning neist võib laeva enamail juhtudel eemale hoida. Kuid ajujää eest ei ole võimalik kuhugi pageda, kui kord juba tema sees ollakse. On hea, kui ajujää on hajutatud ning üksikute jääpankade vahel on veel nii palju vaba vett, et laev saab oma jõuga enese ette jäävaid panku laiali suruda ja samm-sammult endale teed rajada, lootuses vabamasse vette pääseda. See on küll väga aeglane sõit, kuid ikkagi pääseb edasi. Päikesepaistelise ilmaga on see isegi suurepärase vaatepilt, kui suured, mitme meetri paksused jääpangad laevale on sunnitud teed andma. Kuid seal, kus ajujää tihedamalt kokku on kuhjunud, ei pääse laev enam edasi. Tal tuleb kinnituda liitunud ajujää pankade külge ja oodata sageli päevi, kuni ajujää uuesti sedavõrd hajub, et võib sõitu katsetada.

Kuid see on ikkagi veel kõik tühine, võrreldes triiviga ajujääs, sest viimasel juhul on laev täielikult jääpankade võimuses ja sunnitud jääga koos liikuma vähemagi enda-

Üks suuri (kõrgus umbes 60 m) jäämägesid Scoresby fjordis 28. augustil. Sama jäämägi muutus ekspeditsioonilaevale ohtlikuks hiljem, 8. septembril, kui laev ajujääst aetuna vaevu pääses jäämäele otsasattumisest.

poolse kaasarääkimiseta. Tuleb ainult kannatlikult olukorra paranemist oodata isegi siis, kui triiv jätkub pilkases pimeduses või läbitungimatus lumetormis, kus ei näe maad ega ole võimalik selgusele jõuda, mis suunas triiv jätkub, mis-sugused hädaohud ees võivad varitseda. Ning alles päeva valgenedes või tormi lakates, kui uuesti paistab maa ja taevas, võib määrata, mis suunas see pimesitriiv on olnud. Kui on oldud päevi ja nädalaid ajujää võimuses, alles siis osatakse õieti hinnata seda, mis tähendab uuesti pääseda vabasse vette.

„Üks laevuke läks üle vee...“

IV^H klass ekskursioonil Paldiskisse, kevadel 1937.

VÄIKESI MÄLU- JA MÕTTEPILTE SUURE JUUBELI PUHUL.

Rakvere gümnaasiumide ühendamine 1931. a. tekitas mõningaid segadusi õpilaste isetegevuses. Õpilasringidel tuli hakata kohanema uutes tingimustes. Mõlemas gümnaasiumis olid töötanud samasuunalised huviringid, mis nüüd loomulikult pidid liituma. Sel puhul tekkisid aga segadused juhatuste valimisel. Ühed olid muidugi „omad” ja teised „võõrad”. See ajalooline „segane aeg” ühes sagedaste valituskriisidega halvas ringide tegevust paariks aastaks, enne kui suudeti enam-vähem ühtlaseks pereks kokku sulada.

Täiesti omalaadse koondisena toodi uude ühendatud gümnaasiumi üle Naturalistide Ring. Järgnevad vähesed read puudutavad sellest õhuvahetusest tingitud nähtusi Nat. Ringi tegevuses ja vihjavad ringi tollaegse tegelaskonna tõekspidamistele ja sihtidele, mis praegugi on püsima jäänud.

Juba sõna „naturalist” oli paljudele võõras. Mõnigi, kes oli kuulnud samanimelisest kirjanduslikust voolust, sai sellest ringist üsna kahtlase mulje. Ja kui viimaks ringi tegevuse ja sihtide üle selgusele jõuti, raputati pead: ei tasu end vaevata sellise asjaga! Sest mis on need praktilised tööd muud kui mängimine ja ajaraiskamine — ega nad midagi kasulikku paku! Üldse mõttetu ja ebasobiv tegevus tulevas-tele haritlastele! Nii ka 1933. a. sügisel üks energiline „vastasrinna” tegelane, kuuldes, et Nat. Ringile tahetakse energilisemalt elu sisse puhuda, avaldas arvamist, et seda kavatsust ei ole võimalik teostada. Ring surevat paratamatult loomu-

likku surma, sest ei leiduvat õpilasi, kes tunneksid selle ala vastu loomulikku huvi ja keda võiks kaasa tõmata referaatide korraldamisel. Ringi liikmeskond paisus aga üllatavalt suureks ja referente ilmus rohkem kui vajati. Referaat-õhtuid korraldati igal nädalal. Kui kuuldi, et Kirjandusring kavatses esitada kogu kaks referaati, lubasid naturalistid välja ilmuda kolmega. Selteni õnneks aga siiski ei jõutud, kuna niigi oli iga vaba õhtu nädalas juba ette kinni pandud. Ringide omavahelisel võistlusel oli aga see rõõmustav tulemus, et haarati kaasa ja äratati unest kogu õpilaskond. Nat. Ringi tegevus kujunes kõigi reaalklasside auasjaks. Iga õigeusklik realist pidas oma kohuseks siin kaasa aidata. Nii ei tarvitsenud juhatust teha eriti suuri pingutusi tööjuhtide ja referentide leidmiseks ja rakendamiseks. Nat. Ringi hoogne tegevus referaatide, tööriühmade ning ekskursioonide korraldamise ja oma ajakirja väljaandmise näol, mis jätkus ka järgnevatel aastatel, oli tõenduseks, et ring oli elujõuline ja suutis õpilastes loodusteaduste vastu püsivamat huvi äratada.

Sageli küsitakse, kas on õpilaste looduseharrastustel mingit tähtsust ja kas on otstarbekohane oma vähest vaba aega selliselt kulutada. Külalt tihti võib praegugi kuulda pahandamist, et koolis viidetakse aega putukate soolte uurimisega ja mängitakse lilleõitega, selle asemel et õppida midagi tarvilikumat. Need protesteerijad aga olid ja on isikud, kes ei suuda ega tahagi asja sisse tungida. Igaüks, kes viitsib selle küsimuse üle kauem kui viis minutit

Dr. chem. A. Laur — Naturalistide Ringi asutaja-liikmeid. Ametis praegu Kohtulik-teaduslikus ekspertiisikabinetis.

järele mõtelda, taipab peagi asja tuuma. R. Ü. Nat. Ringi sihte ja teotsemise tähtsust on korduvalt ja põhjalikult selgitatud nii „Naturalistis”, gümnaasiumi juubelialbumis, kui isegi „Loodusevaatleja” veergudel. Õigupoolest ei oleks enam mõtet neil küsimustel peatuda. Kui seda aga siiski teha, siis ammugi mitte selleks, et tähelepanu juhtida ringi niikuinii vastuvaieldamatule teotsemisõigusele, vaid et ringi harastusi ja neist ammutatud tõekspidamisi ja vaateid süvendada võimalikult laiaades hulkades.

Peab tunnistama, ilma et tarvitseks kellegi põhimõtete varvastele astuda, et looduse ja loodusnähtuste tundmaõppimine pakub rohkem hüvesid kui ükski teine tegevus. Vaatlejale avaneb siin tööväli, mis on alati uus ja ammutamatu. Jälgides elava ja eluta looduse mitmekülgseid nähtusi ja pisisasju, arendatakse püsivust, tähelepanu ja kriitikavõimet, õpitakse õieti mõistma ka nn. tegeliku elu mitmepalgelisi avaldusi, jõutakse lähemale oma olemasolu

mõttele ja omandatakse terve ja loomulikel alustel põhinev maailmavaade. Isik, kes ei tunne end olevat mingi võõrast maailmast siia sattunud olend, vaid suure looduse osa, mis lülitatud üldisse ringkäiku, omab rohkem arusaamist kaasinimestest ja kogu ühiskonna elust kui see, kes kõrgelennuliste sõnadega „lahendab” suuri probleeme, aga oma lähemat ümbrust ja seega paratamatult ka ennast tunneb naermapanevalt vähe.

Terve mõttemaailmaga kodanike kasvatamiseks on ka Naturalistide Ring oma jõu kohaselt kaasa aidanud. Naturalistidel oli alati saada-val asjahuvilisi, kes oma tööjõudu ja tahet on rakendanud ühise eesmärgi saavutamiseks, ja neist ei tunta puudust ka tulevikus. Ses suhtes ei olegi enam palju soovida. Võiks aga siiski siin veel väljendada paljude mõttekaaslaste väga soovi: muretsetagu Naturalistide Ringile võimalikult avarad teotsemistingimused!

Õnne ja edu juubilarile!

Ekskursioonilt Neerutisse 1934. aasta kevadel. Pildil ekskursiooni juhid vil! vil! V. Voore (Vinkel), Lepiksaar ja N. Ö. Mikkelsaar.

ISESEISVALE TÖÖLE!

Loodust ei saa tundma õppida raamatuist. Raamat pakub meile küll juhatusi looduse vaatlemiseks ja tutvustab sellega, mida suured loodusteadlased seal on tähele pannud, aga tõeliselt teame loodusest vaid seda, mida oma silmaga oleme näinud, oma meeltega tajunud ja oma tunnetega läbi elanud. Kui sa geli ei juhtu, et raamatu järele tunne taimi või loomi hästi, kui aga sama olevus meile looduses vastu juhtub, siis läheme temast mööda mütsi kergitamata. Paljusid füüsikalisi või keemilisi nähtusi mõistame raamatu järele suurepäraselt kirjeldada. Kui aga tuleb lihtsat katsed korraldada, siis oleme abitud. Meie kool nõuab palju raamatutarkust, mille omandamine jätab iseseisvaks tööks vähe aega. Seda vähest aega, mis meile üle jääb, peaksime oskama otstarbekohaselt kasutada. Käesolevas kirjutises tahaksin tähelepanu juhtida mõnele praktilisele loodusteaduse alale, millega oleks võimalik iseseisvalt tegelda nii koolis kui ka väljaspool kooli.

Praegusel ajal on looduse tundmaõppimiseks möödapääsemata vajalik tööriist mikroskoop. Ilma mikroskoobita jääks loodusteadlasele tundmatuks arvurikas mikroobidemaailm. Ka kõrgemate loomade ja taimede tundmine oleks ilma mikroskoobita hoopis puudulik, sest puuduks võimalus tutvuda hulkraksete organismide algüksustega — rakkudega, kudedega. Sellepärast olgu noore loodusteadlase üheks ülesandeks õppida mikroskoobiga töötama. Kuna mikroskoop on oma kalliduse tõttu vähestele kättesaadav, siis on ehk kasulik Naturalistide Ringi mikroskoobiliste tööde rühma kaasabi tarvitada.

Esimestes töötundides pakub huvi iga asja suurendatult vaadelda. Vaatlusteks võetakse materjali siit-sealt, mis aga kätte juhtub. On esialgne uudishimu rahuldatud, siis tuleks süstemaatilisele tööle asuda, muidu vaibub huvi peagi, nagu iga tegevuse juures, millel kindel siht puudub. Sellepärast on soovitatav vaatlusi koondada mõne suurema ülesande ümber, mille läbitöötamine pikemat aega nõuab. Nii kujuneb vaatlaja selle ala „eriteadlaseks“ teiste endataoliste hulgas.

Reaalteadused nõuavad praegusel ajal üsna põhjalikku keemia tundmist. Kool paneb küll aluse keemia teoreetilisele osale, kuid huvitavamaks alaks keemias on katsed, kus õpilased saavad kaasa tegutseda. Need alles annavad elamusi selle teaduse õppimisel. Kahjuks puudub meil vastavalt sisseseatud keemia-klass, sellepärast on keemia-rühma tundide korraldamine seotud raskustega ja ei ole praegustes ruumides kunagi hoogu läinud. Loodetavasti leiab Nat. Ringi juhatus tulevikus siiski võimalusi ka keemiahuviliste soove rahuldada.

Väga tänulikuks ülesandeks loodusteadusliku vaatlusoskuse arendamiseks on akvaariumide ja terrariumide korraldamine. Akvaarium (aqua — vesi) on teatavasti klaasanum veetaimede ja loomade kasvatamiseks vaatluse otstarbeks. Selle korraldamine ei nõua eriti suuri kulusid. Väikeseks akvaariumiks kõlbavad näit. vanad akumulaatorite ja muud klaaspurgid. Nende korraldamiseks leidub juhatusi loodusteaduslikus kirjanduses ja ka Nat. Ringisaaks siin oma kaasabi pakkuda. Terraariumid (terra — maa) on loomade eluviisi kohaselt sisseseatud

puurid maismaa loomade kasvatamiseks. Harilikumateks terraariumiloomadeks on sisalikud, konnad, hiired, linnud. Need nõuavad aga alati hoolitsemist ja igapäevast toitmist, sellepärast on terraariumi korraldamine veidi tülikam.

Huvitav ja võrdlemisi lihtne läbi viia on liblikate kasvatamist. Selleks on vaja paari-kolme klaaspurki või selleks otstarbeks ehitatud klaasseintega kasti, millesse asetatakse liblikate röövikuid, toidetakse neid seal, kuni nad nukkuvad. Nukk hoitakse purgis, kuni neist liblikad väljuvad. Kasvatamist saab korraldada kevadel ja suvel, millal selleks materjali saadaval. Loodusesõpru on ikka ja alati huvitanud, kuidas ablas röövik ilusaks kirjutiiviliseks liblikaks areneb.

Loodusevaatlusteks väga sobiv ala on ka fenoloogia. See on loodusteaduse haru, mille ülesandeks on taimede ja loomade elunähtuste vaatlemine aastaegade järele. Märgitakse üles taimede õitsemise ja lehistumise algus, marjade ja viljade küpsimine, lehtede koltumine, rändlindude ilmumine ja äralend, mitmesuguste putukate arenemisajad jne. Tehtud vaatlustest katsutakse leida seadusepärast nähtustes, koostatakse fenoloogilisi kaarte, tabelleid (näit. rändlindude kalender, liblikate arenemise kalender jne.). Nat. Ring sellel alal seni tegutsenud ei ole, aga oleks soovitatav tulevikus seda tööka-vasse võtta.

Kollektsioonide valmistamine on juba õppekavas õpilastele sunduslikuks tehtud. Iga õpilane peab endale väikese herbaariumi ja putukatekogu valmistama. Selle mõte on, et õpilased omandaksid oskuse kollektsioonide valmistamiseks, et hiljem iseseisvalt tööd jätkata. Hääd eeskju on näidanud Nat. Ring varematel tegevusaastatel; sellest ajast on säilinud huvitavaid geoloogilisi

Rägavere. Foto J. Erm.

ja zooloogilisi kollektsioone. Meil oleks aeg hakata neid täiendama, nii et neid saaks kasutada nii teaduslikuks otstarbeks kui ka eeskujuks ja abiks isiklikkude kollektsioonide valmistamisel.

Huvitavamaid õpilaste isetegevuse-alasid on ka fotografeerimine. Kahjuks on seda meil koolis seni vähe harrastatud, vist sellepärast, et tegutsemine sel alal nõuab kulusid: aparaat, plaadid, paberid, kemikaalid jne. maksavad üsna palju. Aga selle ala õppimine tasuks end. Hääd fotograaf võib juba kooli ajal suure osa kulusid tasa teenida. Tulevasele loodusteadlasele on pildistamiseoskus möödapääsemata vajalik.

Esialgu on pildistamisel huvi suunatud õpilase lähemale ümbrusele: kaasõpilaste grupid, koolisündmused, ekskursioonid jne. köidavad pildistaja tähelepanu. Hiljem tekib huvi

looduse vastu. Maastikupildid aita-
vad silma teritada pinnavormide
tundmiseks ja õpetavad hindama
maastiku ilu. Üksikesemete, nagu
haruldased puud, rändrahnud jne.
pildistamisega jäädvustatakse need
tulevikule.

Iga loodusesõbra tegevuskavasse
peaks kuuluma ka tutvumine loodus-
teadusliku kirjandusega ja ajakirja-
dega. Suured loodusteadlased on
oma teadmised ammutanud esmajoo-
nes raamatuist. Loodusteaduslikud
ajakirjad jälle annavad ülevaateid
uuematest leidudest, meetoditest,
tutvustavad jooksva tööga loodustea-
duste alal ja ergutavad lugejat in-

tensiivsemale tegevusele. Meil il-
mub kaks hääd loodust. ajakirja:
„Loodusevaatleja“ ja „Eesti Loodus“.
Ringi juhatusel tuleks ehk kaaluda,
kuidas nende vastu suuremat huvi
äratada. Võib-olla, oleks soovitav
korraldada ühiseid loodust. ajakirja-
de ja raamatute lugemistunde — mi-
dagi õpiringi taolist, kus vanemad
ringi liikmed saaksid raskemate kü-
simuste kohta seletusi ja mõtteid
vahetada. Eeltoodut arvesse võttes
peaks Nat. Ringi üheks tähtsamaks
ülesandeks olema oma raamatukogu
täiendada sellevõrra, et seal leiduk-
sid kõik tähtsamad eestikeelsed raa-
matud loodusteaduse alalt.

ENDEL KALJURAIID.

„TUNGLAKANDJAIST“, TUNGLAKANDJAILE MÕTTEID JA SUUNDI I AASTAKÄIGU LÕPUL.

Tähtsamaid faktoreid ühiskondli-
ku elu arengus on kirjandus ja
ajakirjandus, neist on viimasel
mõnikord isegi otsesem ja suu-
rem mõju, sest kui kirjandus ana-
lüüsivamana, sügavamale nähtuste
sisusse tungivana ja püsivamat vää-
rust omavana võib vajalikku objek-
tiivsust omada ainult siis, kui sünd-
muse ja selle kirjeldamise vahel on
teatav ajaline distants (igasugused
kirjanduse programmiteenistusse ra-
kendamise püüded on tekitanud ala-
ti teravat poleemikat), siis ajakir-
jandus, vägev ja kardetud „seitsmes
suurriik“, elutempoga alati sammu
pidavana on olnud nn. ajavaimule,
kui mitte vormijaks, siis vähemalt
kajastajaks.

Kuna noorte isetegevuse eesmär-
giks on anda neile vajalikke eeltead-
misi ja kogemusi edaspidiste üles-
annete täitmiseks ühiskonnas, siis

on loomulik, et noorte isetegevusest
ei saaks kuidagi välja jätta oma aja-
kirja väljaandmist. Nõustudes kõi-
ge eelpool-mainituga olemegi välja
jõudnud sellise ürituseni, nagu seda
on kooli ajakiri.

Et noortel on olemas teatav loo-
mulik vajadus oma ajakirja järele,
seda tunnistavad juba rohkete kä-
sitsi paljundatud ajakirjade esime-
sed numbrid ringide arhiivides. Ni-
melt just esimesed numbrid, sest
harilikult selliste ajakirjade iga on
väga lühike. See on õieti ka loo-
mulik, sest võib kaunis üldiselt öel-
da, et läbi lüüa saab ikkagi ainult
trükitud ajakiri, ja kuigi käsitsi pal-
jundatud ajakirja toimetajad on ol-
nud võib-olla palju suurema entu-
siasmiga asja juures kui ühedki tei-
sed, siiski on selge, et käsitsi pal-
jundatud ajakiri omab tervet rida
pahesid, millest suurimad oleksid

just halb, tihtipeale hoopis loetamatu kiri ja kirjatähtede suurest ruumikulust olenev napp sisu, nii et agarad toimetajad peavad õige pea konstateerima kurba fakti, et „ise kirjuta, ise korrigeeri, ise „trüki“, ise levita ja mis veel kõige halvem — ise ka loe!“

Trükitud ajakiri aga kui teatava majandusliku riisikoga seotud ettevõtte nõuab paratamatult finantseerijat. Siinkohal ei saa ka salata, et tänapäeva vastavate huvialadega noored on hoopis paremas seisukorras kui nende eelkäijad, sest nüüd, kus noorte isetegevusele omistatakse väga suurt tähtsust ja kus aktuaalseks küsimuseks on isegi sundorganiseerimine, võib sellise ajakirja olemasolu koolile ainult kasuks tulla ning kool püüab seda ka toetada, sündigu see siis kas otseselt või kaudselt, kas kooli või õpilasühingu — õpilaskonna väljaantuna, sest sellisel ajakirjal ei puudu oma esinduslik tähtsus.

Kuid veel võrratult suurem on ta sisuline tähtsus. Kooli ajakirja veergudel ristitakse noor sulemees esmakordselt trükimustaga ja nendel veergudel omandab ta ajajooksul teatava vilumuse. Teisest küljest omab kooli ajakiri ka teatavat moraalset kasvatuslikku mõju, sest seal on võimalus välja paista ka neil, kes seda arvukatel sportlikkudel võistlustel võib-olla ei suuda. Samuti saab ajakirja toimetus hea elementaarse kooli, tutvudes nende raskustega, mis tegelikus toimetusetöös esinevad.

Olles nüüd omandanud mõnesugust selgust oma ajakirja tähtsusest, asume, võttes aluseks meie „Tunglakandjad“, vaatlema neid nõudeid, mis esitatakse kooli ajakirjale, ühtlasi esitades ka „Tunglakandjate“ lühikese edaspidise programmi.

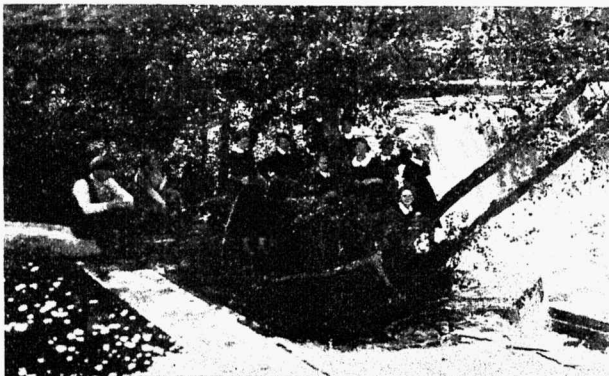
Meie „Tunglakandjad“ ei oma mingisugust reklaamitsevalt paljupak-

kuvat, kuid tegelikult väheütlevat loosungit, nagu seda oleks näiteks „enesearendamise ja elureformi ajakiri“ või midagi sellist, sest igasugune isetegevus, eriti kirjandus- ja ajakirjanduslik, on ennastarendav, nii et seda ei ole mõtet reklaamida, kuna elureformide kohta võiks öelda niipalju, et ühest mõnetuhandlisi lugejaskonnaga ajakirjast on raske uskuda mingisugust elu reformimist. — Meie „Tunglakandjad“ rahulduksid, kui nad suudaksid täita eelpool mainitud isetegevuslikke põhinõudeid ja põhimõtteid.

Iga ajakiri vajab paratamatult lugejaskonda kui baasi, millele toetuda majanduslikult, ja teiseks kui skaalat, mis näitab ajakirja sisulisi tõuse ja mõõnu. Kuid selleks, et seda lugejaskonda püsivaks muuta, peab ajakiri teda ka sisuliselt rahuldama. Siin seisavad raske probleemi ees just keskkooli ja gümnaasiumi ajakirjade toimetajad, sest selline ajakiri peab rahuldama vanusel ja sellega muidugi ka huvialadelt väga erinevat lugejaskonda. Kuid on väga raske seda teha, kui selle lugejaskonda poolt loetavate teiste ajakirjade nimekiri ulatub „Vaimsure ideoloogiast“ „Laste Rõõmuni“. Siiski on see „Tunglakandjatel“ enam-vähem õnnestunud — seda näitab juba ajakirja tiraaž, sest 350—400 eksemplari, millest pealegi osa läheb väljapoole oma kooli, on kooli ajakirja kohta tagasihoidlikult hinnates, täiesti rahuldav tulemus.

Kuid see poolehoid, mida omab ajakiri, toob enesega kaasa ka suuremaid kohustusi lugejate vastu. Kui ajakiri tahab oma lugejaskonda alal hoida, siis peab ta iga numbriga muutuma paremaks, lühidalt — ajakiri peab arenema.

Ajakirja sisuline väärtus ja areng sõltub aga suurel määral kaastöölise hulgast ja kvaliteedist. „Tungla-

„Nagu vahuse jõe mürisevad lained...“

IV^H klass ekskursioonil Paldiskisse. Keila-Joal, kevadel 1937.

kandjate” kaastöoliste kvaliteeti ei saa siin arusaadavatel põhjustel arvustada, kuid nende hulga kohta peab märkima, et siin oleme küll veidi ebanormaalses olukorras — liiga vähe nimesid on meie kaastöoliste nimestikus.

Kui nüüd küsida, millest see võiks tingitud olla, siis võib kõne alla tulla mitu põhjust; näit.: loidus, liigne tagasihoidlikkus jne. Isiklikult arvan, et antud juhul tulevad arvesse, suuremal või vähemal määral, kõik nimetatud põhjused.

Ei saa salata, et meie õpilasperes võib ikka veel märgata suurt loidust isetegevuses — on ju avalik saladus, et igasuguste isetegelikkude algatustega tegeleja on suuremalt osalt ikkagi ainult teatav kvalifitseerunud grupp, — enamasti ringide juhatuseliikmed, kuna suurem osa õpilaskonnast rahuldub ringide peakoosolekuil käetõstmisega, kuid isegi neist võtab osa väga väike protsent õpilastest.

Kui aasta tagasi kuulutati välja võistlus kooli ajakirjale nime leidmiseks, siis ei esitatud, vaatamata tähtpäeva mitmekordsele pikendamisele, õpilaskonna poolt ühtki nime, ja jällegi pidi õpilaskonna juhatus selle ise leidma. Samuti võiks

teatavaks loiduseliigiks nimetada ka liigset tagasihoidlikkust „Tunglakandjatele“ kaastöö tegemises. Poetakse noorusele väga ebasobiva fraasi taha: „Ah, mis nüüd mina, mis kirjutaja nüüd mina olen — küll teised kirjutavad!“

Sellest kõigest võiks paista, et loidus ongi see ainuke kurja juur.

Kuid kui tungime sügavamale asja sisusse, siis näeme, et küsimus ei ole kaugeltki nii lihtsasti otsustatav ja lahendatav.

Küsimusele, kes peaks öieti „Tunglakandjatele“ kaastööd tegema, oleks lihtne vastus, et kõik meie kooli õpilased, kellel ei puudu selleks teatav anne. Ei saa aga siinjuures jätta märkimata mõningaid tähtsaid fakte. Kõigepealt, nooremad klassid kuni umbes vana gümnaasiumi teise klassini ei saa otseste kaastöolistena kuigi suurel määral kõne alla tulla, sest selles vanaduses piirdub kirjutamiseoskus harilikult tavalise klassikirjandi stiiliga, mis ajakirjale ei sobi. Õpilased nendes klassides saaksid kaastöolistena täiel määral kõne alla tulla ainult vastavas erinurgas.

Vana gümnaasiumi keskklassidele vastavas vanuses, kus vaated ja tõeks-

pidamised muutuvad iga päevaga, on raske midagi sisult selget ja stiililt ühtlast luua. Seepärast kannatavadki paljud vastavate klasside õpilaste kaastööd, mille taga võib küll aimata tugevat intellekti ja head kirjutamis- oskust, suurel määral ebaselguse all.

Jäävad järele vaid gümnaasiumi vanemad klassid. Muidugi oleks eelpool mainitust ekslik järeldada, et neis aastais on noorel juba omad töökspidamised täiesti välja kujunenud, kuid võib öelda, et neis aastais on inimese isiksus võtnud juba mingisuguse enam-vähem kindla suuna, mille alusel ta evolutsioonilisel teel täieneb ja rikastub.

On ka täiesti selge, et eelpool öeldu ei saa pretendeerida absoluutsele õiglusele — igas vanuses on teistest väljaküündivaid erandeid. Samuti võib ka iga keskpärane kirjutaja (muidugi tarvitab oma kirjutises mõisteid hea, keskpärane jne. relatiivses mõttes, mõõdupuuks võttes meie õpilaste keskmise intelligentsi ja keskmise kirjutamis- oskuse taseme) serveerida üksikutel juhtudel midagi üllatavalt head.

Ja siin olekski üks suur üleskutse „Tunglakandjate” nimel kõikidele ajakirja lugejatele: püüdke midagi kirjutada! Saatke oma paremad tööd toimetusele ja kuigi enesekriitika on olemas, milleta ei saa olla kirjanik, unustage siin liigne enesekriitika ja ärge öelge: „Ah, mis nüüd mina!” Kui teie ei taha avaldada oma nime, siis saatke kaastöö mingi varjunime all, kuid lisage oma õige nimi kinnises ümbrikus, mis tuleb avamisele ainult töö avaldamise korral.

Meie peame ükskord jõudma nii-kaugemale, et meil on valikuvõimalus. Praegune kaastööde saamise moodus ei ole õige, kuigi ta on andnud võrdlemisi häid tulemusi ja on võib-olla ökonoomsem kui ükski teine.

Praegu pöördub toimetus isikute poole, kellest teatakse, et ta võib midagi avaldatavat kirjutada, ega ole vist olnud juhust, kus see pöördumine ei oleks tagajärgi andnud. Kuid sellel moodusel on oma suur viga — pöördutakse nende poole, kelle võimeid teatakse, kuid kui palju võib meil olla koolis „tundmata suurus”? Siin veel kord palve neile „tundmata suurustele”: näidake ise initsiatiivi, ja pidage meeles, et kui arvate meie „Tunglakandjad” olevat kuidagi monopoliseisukorras, siis olete teie selles ise süüdi.

Ja lõpuks veel mõned sõnad meie ajakirja edaspidistest kavatsustest.

„Tunglakandjate” arengu suund peaks olema õige ja seda ei ole mõtet revideerimisele võtta. Üldse võib märgata koolinoorsoo ajakirjades kahte äärmuslikku suunda. Üks esineb siis, kui ajakiri on täielikult noorte endi juhtida, pakub meile enamasti ainult epigoonilist ja äraleierdatud sentimentalismi, kuna teine, vastasvool, mis seisab liigselt õpetajate mõju all, on oma suunamistega kaugel sellest, mida nõuab tänapäeva koolinoor oma ajakirjalt. Ei tohi unustada, et need ajad on ammu möödas, kus arvati, et „jutt on see kooruke ja õpetus see iva.”

Mis aga puutub meie „Tunglakandjatesse”, siis peab ütleva, et olemas leidnud enam-vähem rahuldava kesktee ja nüüd tuleb ainult seda mööda edasi sammuda.

Peale väheste kaastööliste hulga on „Tunglakandjate” teiseks märkimisväärseks puuduseks tema liigne soliidsus. Isegi kooliajakirja veergudele, kus kõik peab valjude seltskondliku moraali reeglite tsen-suuri alt läbi käima ja kus kirjutaja alati peab mõtlema, kas see on kooliajakirjale sobiv või mitte, oleks ehk võimalik anda lõbusamat ja elurõõmsamat kaju. Siin võikski edas-

pidi kõne alla tulla loosung: „Välimuselt soliidsemaks ja sisult rõõmsamaks.”

Välimus on 25% ajakirjast, välimus on see, mis ligi tõmbab, mis huvi äratav, kuid nagu on selgunud kõnelustest paljudega, ka väljaspoolt kooli, on „Tunglakandjate” välimus kaugel sellest, et rahuldada. Välimuse all on mõeldud muidugi esmajoones kaant, kuid ei saa ka öelda, et ajakirja praegune formaat oleks väga esteetiline. Viimase muutmine on seotud küll teatavate majanduslikkude kaalutlustega, kuid esimese juures oleks paljugi ära teha. Siin on suur sõna kaasa rääkida nendel, kes omavad teatavat kunstilist annet. Senini on „Tunglakandjate” pildiosa koosnenud ainult ülesvõtetest. Kuigi fotograafia on arenenud suurte sammudega ja võib juba täiel määral kõnelda fotograafiast kui kunstist, ei saa ka parim kunstfoto kunagi võis-

telda hea maaliga või joonistusega. Seepärast tuleks hakata rohkem rõhku panema algupärastele linoollõigetetele ja joonistele, mis aitaks muuta ka sisu vaheldusrikkamaks ja huvitavamaks. Fotod üksi, pealegi kui nad kujutavad oma suures enamikus ringide juhatusi, on liiga šabloonsed, kuid igasugune šabloon on ajakirjade juures negatiivseks nähtuseks.

On ju palju võimalusi ajakirja huvitavamaks muutmiseks, mainin ainult veel igasugust arvustuslikku osa — toimetuse ootab ja avaldab meeleldi arvustusi meie ajakirja kohta, kui nad seisavad ainult vastaval eetilisel tasemel.

Nagu näeme, leidub väga palju võimalusi meie ajakirja progressiks ja jääb vaid üle loota, et kõik öeldu ei osutu mitte kaugeks tulevikumuusikaks, vaid teostub võimalikult pea.

F. MOORBERG.

RAKVERE GÜMNAASIUMI 25. AASTA JUUBELI-PIDUSTUSED.

Tegelikud pidustused algasid küll reedel, 22. okt. k. a., õpilastele olid aga „pidupäevad” juba nädalapäevad enne alanud, sest ettevalmistused piduks olid pühapäevasemad argipäevasest tunnikavast. Juubelipidustuste esimeseks ettevõtteks oli vilistlaste mälestusaktus kalmistul, austusavaldusena langenud kangelasvendadele. Vaiksete leinahelide saatel liiguti rongkäigus, mille moodustasid vilistlased, õpetajad ja õpilaste esindus, kalmistule. Vil.-kogu esindajad panid pärjad igale Vabadussõjas langenud kaaslase hauale, rongkäik aga peatus haldas leinameeleolus enamlaste esimese ohvri õpilase F. Silbersterni haua juures, kus kõnelesid Vil.-kogu esimees hr.

V. Saksen ja õpet. hr. A. Abel, mälestades kõiki lahkunud õpilasi.

Vahepeal oli kogu õpilaskond kogunenud ja rivistunud staadionil ja liitus koolimaja ees kalmistult tulnud rongkäiguga, et minna koos kirikusse jumalateenistusele.

Küünalde tuhatkordses sãras ühendas kirik nii noored kui vanad ühises ülevas palvemeeleolus kaunil jumalateenistusel, kus altariteenistuse pidas õpet. hr. A. Abel, jutluse õpet. hr. B. Ederma ja lõppsõna lausus praost hr. G. Beermann. Jumalateenistust kaunistasid vil. pr. Gustavsoni ja pr. K. Kristoffeli soololaulud, I Diviisi orkestri ja õpilaskoori ettekanded.

Peale jumalateenistust mindi tõr-

vikrongkäigus läbi linna Vabadussõjas langenute ausamba juurde. Kohale jõudnud, jäädi poolringis seisma ümber ausamba, paljastati pead — ja vaiksete leinahelide saatel asetati pärg samba jalale. Kõigisse osavõtjaisse jättis see vaikne austuseavaldus sügavaima mulje.

Vabadussamba juurest sammuti tagasi staadionile, kus põletati järelejäänud tõrvikud, lauldes isamaalaule.

Laupäeval, 23. okt. õhtul oli Käsitöölise Seltsi saalis korraldatud piduõhtu, mille kava täitsid õpilased ise. Pidueeskavas oli orkestri- ja laulukooriettekandeid. Õhtu tulipunktiks kujunes kahtlemata näidend „Vutimehed”, millesse osavasti oli paigutatud tantsu ja poiste võimlemist näidendi mitmekesistamiseks. Näidend käsitles ennebadussõjaaegseid eesti noori nende mängude, rõõmude ja muredega.

Pühapäeval, 24. okt. oli pidulik aktus samades ruumides. Aktusele oli kogunenud peale koolipere ka rohkesti endisi juhatajaid, õpetajaid, vilistlasi ja aukülalisi. Kohal viibis ka haridusministri abi hr. V. Päts. Aktus algas Tamme heroilise helindiga „Kalev ja Linda”, mille esitas I Diviisi orkester hr. Lindjärve juhatusel. Avasõna ütles hr. dir. H. Jänes. Pikemas sõnavõtus käsitles tänapäeva haridusküsimusi hr. V. Päts. Ülevaate kooli ajaloost andis hr. dir. Jänes. Järgnes vilistlaskogu poolt kingitud lipu pidulik üleandmine, õnnistamine ja mälestusnaelte löömine. Tervitussõnu ütlesid vilistlaskogu esim. hr. V. Saksen, linnaapea hr. H. Aviksoo, kes teatas, et linn on koolile juubeliks kinkinud tiibklaveri; maavalitsuse esim. hr. Pajos teatas oma tervituse lõpul, et maavalitsus kingib koolile raadio. Edasi tervitasid kooli Virumaa koolideinspektor hr. H. Linsi, teiste kohalikkude koolide

J. Lepiksaar — ringi esimees 1925./26. aastal. Aktiivsemaid Naturalistide Ringi liikmeid. Praegu assistent Zooloogilise Instituudi juures Tartus.

ja organisatsioonide esindajad. Lõpuks loeti ette rohkearvulised tervitustelegrammid ja otsustati saata tervitustelegramm hr. Riigihoidjale.

Pärast aktust viidi uus ja kaunis lipp ühises rongkäigus kooli.

Õhtul säras pidulikult kaunistatud vana koolimaja uksele elektrisäraline „25”, vanemad õpilased ja tegelased aga ruttasid jälle Käsitöölise seltsimajja, kus peeti lõpp-pidu väljamüüdnud saaliga, millest võttis osa ka rohkearvuliselt aukülalisi, eesotsas hr. haridusministri abi V. Pätsi ja peainspektor hr. J. Aavikuga. Seegi pidu õnnestus kõigiti, ettekanded läksid veelgi paremini kui esimesel õhtul ja jätsid nii külalisesse kui oma peresse ilusad muljed.

Nende kaunite pidupäevade mälestus püsib kindlasti kaua meie hingedes, aitab meis arendada ühtekuuluvuse tunnet ja püüdu täita uue lipu ilusat põhilauset „Celse erige facem!” — Hoiatage kõrgel oma tungal!

R. JANNO „VUTIMEHED” R. Ü. G. JA R. K. ÕPILASTE ETTEKANDEL.

Oleks asjata koolipidudel ettekantavaile näidendeile seada suuri kunstilisi nõudeid. Tuleb arvestada reaalseid võimalusi ettekande juures. Koolipidudel on võimatu lavastada näidendeid, mis nõuaksid palju nii mängult kui ka lavatehniliselt, seepärast tulevad arvesse ikkagi ainult lühemad, vähenõudlikumad ja seetõttu sageli ka mitte kuigi kõrgeväärtuslikud teosed. Ka on osalised ikkagi noored asjaarmastajad, kellelt ei saa nõuda sellist kunstilist küpsust, sellist uute ja huvitavate tüüpide loomisoskust, nagu seda oleme harjunud nõudma vanult kutselisilt näitlejailt. Pealegi on kogu dramatiseeringu ettekande õppimisele pühendatud aeg võetud õppimise kõrvalt. Seepärast peame ettekandele lähenema nii, nagu lähenetakse asjaarmastajate ettekandele.

Nagu eelpoolmainitud takistuste kiuste õnnestus „Vutimeeste” dramatiseeringu ettekanne siiski päris hästi. Kõik tegelased olid oma osadele enam-vähem vastavad ja osast väljakukkumisi ning lambipalavikku polnud märgata. Oldi saadud üle liigsest tahtest näidelda ja liiguti laval loomulikult ning vabalt. Puudused, mis esinesid, olid osalt tingitud ka dramatiseeringust. Näiteks asjaolu, et mõni tüüp oli šabloonne ja varem nähtud (näit. Andi) on kindlasti rohkem autori ja dramatiseeriija kui osaliste süü. Aga et suurem osa proloogist läks tagumistele ridadele kaduma, see tuleb küll panna tegelaste arvele.

Üksikuist tegelasist Kruustamm Vördina, Kaljuraid Peetrina ja Toomaru Ludvina täitsid laval vilunutena oma osad hästi. Veidi

võõrastav oli ainult nende liiga hoolitsetud välimus. Kas ei oleks siin pidanud aitama parukad ja grimm? Liim Andina mõjus küll koomiliselt, kuid tuletas liiga meelde möödunud-aastast Tõnissoni „Kevadest“, nii et mulje polnud segamatu. Üldmulje poistest siiski usutav ja hea. Yllõ Puu-Mihklina andis kõigiti õnnestunud tüübi ja Tang saksa võimlemisõpetajana pani muigama tõsisemadki pealtvaatajad.

Soone Värdis emana oli kõigiti korrektne, ainult mulle tundus, et ta oleks võinud olla veidi elavam. Iseäranis stseenis paruniprouaga oleksin meeleldi näinud veidi rohkem temperamenti, kuigi, tõsi küll, oleks asjatu oodata temperamenti raskes töös ükskõikseks muutunud pesunaiselt. Aga stseen oleks sellega igatahes võitnud. Virve Lepikul kojana naisena oli täita võrdlemisi väike osa ja ta täitis selle hästi. Ära oleks võinud jääda ainult liiga teatraalne käeseljaga ninapühkimine. See mõjus ebaehtsana. E. Mark jäljendas hästi paruniprouat nii sellele omase uhkuse ja liikumatusega kui ka murdega. Kuid pikemad dialoogid jäid puiseks, eriti kuivana tundus dialoog Värdis emaga. L. Puusepp teenija Liisina oli oma osale enam-vähem vastav.

Üldmulje kogu etendusest jäi hea. Proloogis räägiti liiga tasa, aga hiljem paranes see viga iseenesest — tegelased harjusid kõvemini kõnelema. Ka mõned massstseenid oleksid võinud olla paremad, nii näit. tundus saksa ja eesti poiste vaheline lööming liiga teaterlikuna ja stiliseerituna. Võimlemiste ja tantsude põimimine näidendisse oli kõigiti tervitatav. Kõigepealt küll aja kok-

kuhoiu mõttes, aga tantsud ja võimlemised võitsid ka ise sellega, omandades teatava sügavama tagapõhja. Nad pidurdasid küll põhisündmustiku kiiret arengut ja viisid sellest liiga kaugele, kuid eelpoolmainitud positiivseid omadusi arvestades oli võte siiski õigustatud.

Tantsuettekanded õnnestusid hästi ja tugev aplaus oli täiesti teenitud. Vaheldusrikas oli saksa poiste võimlemine, alates pealtnäha mehiste ja jõuliste harjutustega, siirdudes veidi elavamale vehklemisele ja lõppedes lapseliku jalgadeloopimisega ja lauluga „Hänschen klein“.

Teine poiste võimlemisgrupp, alustades oma ettekannet kohe peale epiloogi lõppsõnu: „Ja, ja, tulevased eesti noored!“ jättis elustava mulje eesti praegusest tervest, jõulisest ja rõõmsast noorusest. Hr. Vihvelini poolt valmistatud dekoratsioonid jätsid hea mulje oma lihtsuse ja otstarbekusega. Üldiselt oli „Vutimeeste“ dramatiseeringu ettekanne märksa õnnestunum möödunud aastastest „Kevade“ dramatiseeringu ettekandest ja mõnede arvates isegi parim, mis R. Ü. G. pidudel üldse ette kantud.

Tõlge vene keelest.

PROTOKOLL NR. 1.

R. P. G. Naturalistide Ringi liikmete esimesest koosolekust 15. septembril 1917. a.

Koosolek algas kell 4 p. l.

Koosolekust võttis osa 9 liiget.

Juhatajaks valiti ühel häälrel Etverk, sekretäriks Veidenbaum.

Otsustati

- 1) ringi asjaajamis-keeleks võtta vene keel.
- 2) töötati välja põhikiri, mis koosnes 29 paragr.
- 3) valiti ringi juhatuse liikmed.

Esimeheks. Hääletamise tagajärjed olid järgmised: Altman 7 häält, Veidenbaum 1 h., Etverk 1 h. Sellega oli ringi esimeheks valitud Altman.

Kassapidajaks. Hääletamise tagajärjed olid: Laur — 1 h., Neuhaus — 1 h., Etverk — 3 h., Miländer — 3 h. ja Veidenbaum — 1 h. Teiskordsel hääletamisel osutus valituks Etverk, kes sai 4 häält, Miländer 3.

Sekretäriks. Hääletamise tagajärjed olid: Veidenbaum 4, Miländer 3, Laur 1 ja Ager 1 h. Sekretäriks oli valitud Veidenbaum.

Juhatus kandidaadiks. Hääletamise resultaadid: Laur 4, Miländer 3, Püss 2 h. Juhatus kandidaadiks oli valitud Laur.

Otsustati valida referaatide toimikond, kes korraldaks referaatide pidamist. Hääletamise tagajärjed olid: Laur 4, Miländer 5, Ager 5, Neuhaus 5 ja Püss 2 häält. Teiskordsel hääletamisel sai Miländer 5, Neuhaus 4 ja Ager 1 hääle. Sellega olid referaatide toimikonda valitud Laur, Miländer ja Neuhaus.

Ringi esimehele tehti ülesandeks esitada väljatöötatud põhikiri direktorile kinnitamiseks ja küsida luba ruume kasutada koosolekuteks, piduõhtuteks ja referaatide pidamiseks; küsida luba kasutada kooli raamatuid ja õppevahendeid.

Koosolek lõpetas oma töö kell ½7 õhtul.

Koosoleku juhataja: Etverk.

Ringi liikmed: Miländer, O. Vender, H. Laur, Altman.

Sekretär: Veidenbaum.

Väljavõtteid ringi esimesest põhikirjast.

(Tõlge vene keelest.)

- § 1. Naturalistide ringi eesmärgiks on aidata ringi liikmeid looduse tundmaõppimisel ja levitada loodusteadust gümnaasiumi õpilaste hulgas.
- § 2. Eesmärgi taotlemiseks ring
1) omandab raamatuid ja teisi esemeid, mille järele on tarvidust,
2) korraldab ekskursioone looduse igakülgeks tundmaõppimiseks,
3) korraldab referaate gümnaasiumi õpilastele,
4) korraldab ringi liikmeile praktilisi töid loodusteaduse alalt,
5) kasutab loodusteaduslikke raamatuid gümnaasiumi mõlemast raamatukogust ja õppevahendeid õpetaja juhatamisel.
- § 3. Sissetulekuid saab ring: 1) liikmemaksudest, 2) vabatahtlikkudest annetustest, 3) referaatide pidamisest ja piduõhtute korraldamisest.
- § 5. Liikmeks astuja maksab liikmemaksu aastas 2 rubla, mis peab tasutud olema 1. novembriks.

NATURALISTIDE RINGI JUUBELI- PIDUSTUSED.

Minevikku on läinud õpilasrühmituste I poolaasta tähtsaim sündmus, nimelt Naturalistide Ringi kahekümnes aastapäev. Seda tähtpäeva pühitseti 28. novembril kooli ruumides hr. linnapea, hr. direktori, õpetajate, vilistlaste ja rohkearvulise õpilaspere osavõtul. Aktuse kavas oli muusikalisi ettekandeid ning päevakohaseid kõnesid. Aktus algas Adam'i avamänguga „Oleksin ma kuningas“, mille esitasid klaveril õpilased Evi Raid ja Lea Tenneberg. Avasõna ütles Naturalistide Ringi vanem õp. J. Erm, kes oma kõnes tähendas, et Naturalistide Ring on olnud kohaks, kus on pandud algus mitmete meie noorema põlve loodusteadlaste teaduslikkudele harrastustele. Järgnes Drdla „Souvenir“, mille esitas viiulil õpilane Põiklik. Peokõne oli vilistlane mag. K. Orvikult teemal: „Pilte Ida-Gröönimaalt“, mis kuulajaskonnale pakkus suurt huvi. Kahekordse meeskvarteti ettekandes järgnes Türr-

pu „Mu Eestimaa“ ja Läte „Kuju“. Õpilane M. Saks esitas seejärel ülevaate ringi tegevusest, mille järele mängiti kontsertheliplaate. Järgnes tervituste osa. Esimesena tõi tervitusi hr. linnapea, siis tervitas hr. direktor, kes andis üle ka ümbriku. Järgmine tervitaja oli vilistlaskogu esimees hr. Saksen, kes samuti andis edasi ümbriku. Õpilaskonna poolt tervitas Õpilaskonna juhataja A. Kruustamm, kelle järele tervitasid teiste ringide esimehed ja „Tunglakandjate“ toimetaja. Kooperatiivi kui rahakama õpilaskonna rühmituse poolt anti edasi jällegi ümbrik. Kirjateel tervitasid dr. A. Luha ja H. Barkla ning tervitusteogramm oli saabunud R. Voore, V. Voore ja J. Lepiksaare poolt. Lõppsõna ütles ringi esimees õpil. M. Mägi. Aktusele järgnes tants. Pidustuste sissetulek kui ka ümbrikkudes leiduvad rahavarad kasutatakse ringi raamatukogu täiendamiseks.

KOOLI ESIVÕISTLUSTELT KÄSIPALLIS.

Spordiringi korraldusel peetavad igaaastased traditsioonilised kooli käsipalli-esivõistlused on tänavu veel lõpetamata. On selgunud kooli korvpallimeister ja tütarlaste võrkpallis finalistideks on V^H ja V^P naiskonnad.

Eelkõige tuleb rõõmustavalt mainida üldist korvpallitaseme tõusu. Keskkool ja nooremad klassid ei näidanud eelmiste aastate eeskujul enam „korvpalli“, vaid juba enam-vähem korvpalli. Tulevikumehi on loota keskkooli lõppklassidest ja IVP klassist.

Keskkooli korvpallifinaalis kohtasid III^R ja V^P. Viimane oma vaevase võiduga poolfinaalis IVP üle 13 : 12 ei suutnud ennast finaalis niivõrd maksma panna kui tal selleks oli võimalusi. Võistluse pinevus tõu-

sis haripunkti kolmanda veerandi algul, kui III^R juhtis 10 : 9. V^P oli loendamatu kindlaid korvišansse, kuid ta vasakäär loopis need võimalused veel kindlamini mööda. Närvilises mängus hoidis III^R kindlamana mängu juhtimise enda käes ja lõppvile kõlades oli III^R edu 21 : 12. III^R koosseisus mängisid Grossmann-Hunt-Kakit; Raudsepp-Tambek. Punkte viskasid Kakit 6, Grossmann-Hunt-Raudsepp igaüks 5.

Gümnaasiumi poolfinaalis V^H saavutas suure võidu V^R üle 41 : 10 (15 : 6).

Võistlused koolimeistri nimele mängiti turniirisüsteemis iga koolitüübi võitjate vahel. I^G pakkus üllatuse seega, et jäi viimaseks, kapituleerudes nii III^R 14 : 33 kui ka V^P 10 : 15, sellele vaatamata, et ta mängis kooli meistermeeskonna V^H vastu paremini

(30 : 58) kui teised klassid ja juhtis esimesel veerandil Greeni õnnestunud visetest koguni 9 : 2.

VP mängides VH vastu asus juhtima üllatuslikult 2 : 1 ja publiku marulise ergutuskisa saatel koguni 4 : 1. Kuid siis läks VH „püss lahti“ ning algas tänavuste esivõistluste suurim korvide sadu, mis lõppvile kölades oli 78 : 15 VH eduks.

Otsustav matš peeti keskkooli meistri IIIR ja VH vahel hr. Pauskari juhtimisel. VH, mängides harilikus koosseisus, asub algvile järele juhtima 5 : 0. Kuid IIIR saavutab 4 : 5 ning ei puudu palju, et nad olek-

sid mängu juhtima asunud. Esimese veerandi lõpp ja teine veerand mööduvad tasavägiselt ning punktivaeselt ja poolajale minnakse tulemusega 15 : 6 VH juhtimisel. Kolmas veerand algas temporikkalt ja õnnestunud atakide tulemusena asub VH juhtima 35 : 9. Viimasel veerandil IIIR üritab tagajärjetult korve ja lõppvileks on VH edu 49 : 15. Punkte tegid VH-le Kruusimägi 32, Yllö 17 — IIIR-le Grossmann ja Hunt kumbki 6.

Sellega tuli kooli meistriks korvpallis VH meeskond, koosseisus: Kruusimägi, Yllö, Vitsut; Kaljuraid, Ruuben ja Šerman.

Korvpalli esivõistluste lõppturniiri tabel.

Klassid	VH	IIIR	VP	IG	Korvide suhe	Punkte	Koht
VH		49:15	78:15	58:30	185:60	6	1
IIIR	15:49		21:12	33:14	69:75	4	2
VP	15:78	12:21		15:10	42:109	2	3
IG	30:58	14:33	10:15		54:106	0	4

U. K.

Ajakiri ilmub vajaduse korral.

Vastutav toimetaja: **H. Rajasaare**. — Keeleline korrektor: **J. Meerits**. — Tegevtoimetaja: **E. Kaljuraid**. — Toimetus: **E. Freienthal**, **M. Saks** ja **F. Moorberg**. — Talitus: **I. Toome**, **J. Vasar** ja **H. Põiklik**. — Toimetuse aadr.: **Rakvere, Pikk t. 29**.

